

Voorwoord

In ons alledaagse werk als uitvoerend professional, manager, beleidsmedewerker, bestuurder en docent proberen we een antwoord te vinden op de toegenomen complexiteit van sociale vraagstukken in de samenleving. We zoeken naar een antwoord dat ons inspireert en bijdraagt aan bevlogenheid in het werk.

In 2013 hebben we hiertoe een landelijke werkgroep opgericht. In die werkgroep zijn we bij onszelf gestart met het afnemen en uitwerken van groepsinterviews rond deze probleemstelling. Vervolgens hebben we het materiaal uit deze interviews geanalyseerd in het licht van de sociaal-constructieve benadering van veranderen van Gerard Donkers (2010). Vertrekpunt in deze benadering is de zelfregie van mensen. We vroegen ons af of zijn concept van zelfregulering dat voortkwam uit praktijkgericht onderzoek naar methodieken van social work ook zou kunnen gelden voor het werken in en met organisaties. In dit boek doen we hiervan verslag.

We hopen met dit boek een bijdrage te leveren aan een realistische benadering van zelfregie die recht doet aan de hedendaagse complexe maatschappelijke en politieke context vol transities. Bovendien willen we met deze publicatie bevorderen dat de aandacht binnen zorg, welzijn, dienstverlening en onderwijs gericht blijft op de inhoudelijke kern van waar het in het werk om gaat, namelijk het leveren van kwalitatief goede dienstverlening aan de doelgroep. Met het oog op het realiseren van deze maatschappelijke opdracht willen we bijdragen aan vitaliteit en bevlogenheid in het werk.

We hebben een inspirerend boek willen maken dat je helpt om het zelfregulerend vermogen van individuen, groepen en organisaties te onderzoeken, te analyseren, theoretisch te onderbouwen en effectiever aan te spreken en te versterken. De tekst en de opdrachten zijn hierop gericht.

Gerard Donkers, Ineke Gualthérie van Weezel, Nelly Labrie, Ans Spexgoor

Inhoud

Inleiding	9
Deel I: Werken in een complexe maatschappelijke context	13
1. Maatschappelijke ontwikkelingen en de opdracht van de sociale veranderkunde	14
Inleiding	14
1.1 Ontwikkelingen in samenleving en beleid	16
1.2 De veranderende maatschappelijke opdracht	21
Samenvatting	31
2. Reacties op maatschappelijke ontwikkelingen	32
Inleiding	32
2.1 Systemen veranderen buiten betrokkenen om	33
2.2. Een politiek van ontkoppelen	37
2.3 Smalle afbakening van het sociale domein	39
2.4 Onteigening van zelfregie	43
2.5 De claim van objectieve waarheid	51
Samenvatting	62
3. Visie op veranderen van individu, groep en organisatie	65
Inleiding	65
3.1 Een sociaal-constructieve visie op veranderen	67
3.2 Mens en organisatie als zelfregulerend systeem	75
3.3 Verstremgeling van drie werelden	81
Samenvatting	86
Deel II: Basiscompetenties van veranderen	89
4. Cognitieve basiscompetenties van veranderen	91
Inleiding	91
4.1 Situaties en eigen invloedsmogelijkheden daarin adequaat inschatten	97
4.2 Reflectie op de doelrichting van verandering: een dialoog over waarden	109
4.3 Doelmatig handelen: openheid en flexibiliteit in de strategie	121
Samenvatting	137

5.	Intrapersoonlijke basiscompetenties van veranderen	139
	Inleiding	139
	5.1 Erkennen van gevoelens en behoeften: ontwikkeling van een warme organisatie	145
	5.2 Aandacht voor de gehele persoon in zijn maatschappelijk functioneren: de ervaringsbekwame organisatie	159
	5.3 Rollengedrag afstemmen op de persoon: ontwikkeling van een sociale identiteit	168
	Samenvatting	176
6.	Basiscompetenties van maatschappelijk verantwoord handelen	177
	Inleiding	177
	6.1 Intercultureel handelen: mens en organisatie als cultureel handelings-systeem	181
	6.2 Interpersoonlijk handelen: mens en organisatie als communicatief handelings-systeem	194
	6.3 Structuur- en positiebeïnvloeding: mens en organisatie als sociaal-economisch en politiek handelings-systeem	209
	Samenvatting	222
	Deel III: Overwegingen en conclusies	223
7.	Werken met individuen, groepen en organisaties	224
	Inleiding	224
	7.1 Voorwaarden om te kunnen spreken over de organisatie als zelfregulerend systeem	225
	7.2 Basiskenmerken van de benadering	230
	Samenvatting	244
8.	Bijdragen aan vitaliteit en bevlogenheid in het werk	246
	Inleiding	246
	8.1 Bezieling in het werk	247
	8.2 De rol van managers en andere medewerkers	253
	Samenvatting	261
	Over de auteur en medewerkers	263
	Literatuur	265
	Bijlagen	275
	Bijlage 1 Opdrachten	276
	Bijlage 2 Topic vragenlijst voor groepsinterview	293